

Rapport 2010:14

Arkeologi

Vindkraftspark

Arkeologisk förstudie inför planerad vindkraftspark.
Jiertasuoloi, Suorva. Jokkmokk och Gällivare sn.
Lappland.

Norbottens museum
Lars Backman

Tekniska uppgifter

Länsstyrelsens (beslut) dnr:	-
Norrbottnens museum dnr:	297-2009
Uppdragsgivare/finansiär:	Vattenfall Vindkraft AB
Fornlämning nr:	Nyregistrerade: 20 lämningar på 9 lokaler samt 4 lämningar på två lokaler utanför utredningsområdena (tips från informant). Samtliga utom en lokal i Jokkmokks sn. En enskild i Gällivare sn
Fornlämning typ:	Nyregistrerade: Lämningarna utgörs av 4 härdar (2 R, 2 Ökl), 4 naturföremål med tradition (Ökl), 3 bebyggelselämning annan (Ökl), 3 övrig (Ökl), 2 plats med tradition (Ökl), 2 kåta (Ökl), 1 båtlämning (Ökl) och 1 bengömma (R). Allt fördelat på 9 lokaler där lokal 2 med sina 11 lämningar utgör den största. Ytterligare två lokaler utanför utredningsområdena (UO) besöktes, den ena som tips och den andra på väg till UO. På de platserna påträffades sammanlagt 4 härdar (R) och benämndes "tips 1 resp. 2
Kommun:	Jokkmokk och Gällivare
Socken:	Jokkmokk och Gällivare
Landskap:	Lappland
Län:	Norrbottnen
Typ av uppdrag:	Arkeologisk besiktning
Datering:	Medeltid-Nyare tid, utifrån fornlämningstyp.
Typ av objekt:	Nypåträffade lämningar klassificeras som fast fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning.
Antal fältdagar och varaktighet	4 dagar (21-24 september 2009).
Rapporttid:	5 arbetsdagar
Fyndhantering:	-
Projektledare:	Lars Backman
Rapportansvarig:	Lars Backman
Rapportförfattare	Lars Backman
Fältpersonal:	Lars Backman och Mirjam Jonsson
Underkonsulter:	-
Berörd yta	I fält genomgångna ytor motsvarar ca 6 km ² .
Höjd över havet:	Ca 410-530 m ö h
Dokumentationsmaterial:	Samtliga originalhandlingar, i det här fallet anteckningar och digitala fotografier, förvaras i Norrbottens museums respektive (akt-, bild-) arkiv. Detta gäller såväl analogt som digitalt material.
Digitalt dokumentationsmaterial:	Det digitala underlagsmaterialet finns i shapeformat i RT90 2,5 gon V. Det förvaras på Norrbottens museums servrar. Back-uper tas dagligen av landstingets IT-personal på samtligt material som förvaras på server. I övrigt inväntas rekommendationer för långtidsförvaring av digitalt arkeologiskt material från Riksantikvarieämbetet, vilka är under utformning.
Digital programvara:	Microsoft Office (XP), ArcPad 7.0.1, ArcGIS 9.2-9.3, Adobe PhotoShop Elements 4.0, FältGIS,
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs.
Foto:	Digitala, Acc nr 2009_122:001-047.
Ritningar:	-

Fotografier på framsidan: Näbbskor i bodan J6 i lokal 2. © Norrbottens museum.
Acc nr 2009_122:021. Fotograf Lars Backman

RAPPORT

Arkeologiskförstudie Jiertasuoloi, Suorva

Jiertasuoloi med omnejd
Jokkmokk och Gällivare socken och kommun
Lappland
Norrbottens län

Innehållsförteckning

Tekniska uppgifter	1
RAPPORT	2
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Bakgrund.....	3
Sammanfattning	3
Syfte	3
Inriktning.....	4
Områdets förutsättningar.....	4
Topografi och naturlandskap	4
Historik och fornlämningsmiljö	6
Metod och utförande	6
Resultat	8
Arkeologi	8
En bedömning av områdenas arkeologiska potential.....	8
Nyregistrerade lämningar	8
Kulturhistorisk tolkning och rekommendationer	9
Arkeologi	9
Kommentarer kring lämningarna.....	10
Referenser	14
Bilagor	14

Inledning

Bakgrund

Norrbottens museum utförde under perioden 21-24 september 2009 fältdelen av en förstudie (en bakgrundsstudie av kulturmiljön) åt Vattenfall Vindkraft AB.

Förstudien föranleddes av arbetet med en MKB för en planerad etablering av en vindkraftspark på ön Jiertasuoloi med omnejd ca 15 mil NO om Jokkmokk (bilaga 2).

Det arkeologiska arbetet utfördes av Mirjam Jonsson och Lars Backman vid Norrbottens museum.

Det arkeologiska arbetet har omfattats främst av men även en fältinventering men också av arkiv- och litteraturstudier av de områden som finns närmast den planerade vindkraftsparken. En intervju med Olle Utsi, Porjus, som bott på ön genomfördes också.

Förstudien ska inte förväxlas med en särskild arkeologisk utredning som begärs av Länsstyrelsen. En sådan kan bli aktuell om Länsstyrelsen efter att ha tittat på den slutliga miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) finner att det är nödvändigt att utföra en särskild arkeologisk utredning, enligt 11§ 2 kap. i kulturminneslagen (SFS 1988:950).

Sammanfattning

Den arkeologiska delen av förstudien resulterade i att 20 nya lämningar registrerades på 9 lokaler inom utredningsområdena (UO). Lämningarna utgörs av 4 härdar (2 R, 2 Ökl), 4 naturföremål med tradition (Ökl), 3 bebyggelse lämning annan (Ökl), 3 övrig (Ökl), 2 plats med tradition (Ökl), 2 kåta (Ökl), 1 båtlämning (Ökl) och 1 bengömma (R). Allt fördelat på 9 lokaler där Omr. 2 med sina 11 lämningar utgör den största. Ytterligare två lokaler utanför UO besöktes, den ena som tips och den andra på väg till UO. På de platserna påträffades sammanlagt 4 härdar och benämndes ”tips 1 resp. 2 (Bilaga 1 och 4). Tiden för dessa registreringar belastar inte detta projekts budget.

De nyregistrerade fornlämningarna märktes ut med gul-blå fornlämnings band och röda snitselband som används för att märka ut kulturlämningar i fält. Alla lämningar har även mätts in med hjälp av GPS och dokumenterats i ord och bild. Norrbottens museum har valt att gå igenom valda delar av de föreslagna utredningsområdena (bilaga 1:2) för att få en inblick i områdets kulturmiljö. Norrbottens museum ansåg att det förutom arkivstudier, litteraturstudier och genomgång av databaser var viktigt att få en uppfattning om hur landskapet ser ut i det aktuella området. Både arkivstudierna och fältarbetet har varit viktiga inför bakgrundsstudien av kulturmiljön på Jiertasuoloi. Genom att kombinera arkivstudier, intervjuer och fältarbete har ett tillräckligt bra bakgrundsmaterial samlats in för att kunna göra en bedömning av kulturmiljöns värden i området. Informationen som samlats in visar på att området nyttjats kontinuerligt från förhistorisk till historisk tid. I dag nyttjas området främst av Vattenfall för sin verksamhet främst vid dammen i Suorva samt Sirges (tidigare Sirkas) och Unna tjerusj (tidigare Sör-Kaitum) samebyar.

Syfte

Förstudiens syfte är att avgöra på vilket sätt som kulturmiljön påverkas av den planerade vindkraftsparken. Kulturmiljövården syftar till att skydda och vårda vår kulturmiljö. Med kulturmiljöer menas miljöer som speglar vår historia och som berättar om mänsklig verksamhet. Helhetsmiljöer och historiska samband är lika viktiga som enskilda fornlämningar eller byggnader. Det synliga kulturlandskapet kan bestå av t.ex. bebyggelsemiljöer, ägo-strukturer, gamla vägsystem, vegetationsmönster, hägnader och synliga fornlämningar. Dessutom finns ytterligare spår av det förflutna, t.ex. fornlämningar som helt eller delvis är dolda under markytan.

Fältinventeringen syftade främst till att gå igenom de områden som planeras bli vindkraft-park och de vägar mm som följer av detta. Men också de områden där det framkommit under arkivstudier mm att det kan finnas lämningar av olika slag. Fältinventeringen hade som huvud syfte dels att hitta ev. okända lämningar samt att undersöka om det fanns något kvar av alla de lämningar som skall ha funnits på ön. Det skulle vid den byråmässiga genomgången av närområdena och vid de fyra fältarbetsdagarna göras en bedömning om vilka fornlämningar och vilka övriga miljöer som finns och kan finnas i området. I detta arbete skulle också en bedömning göras som lyfter fram vad som är värdefullt i miljöerna.

Om nya fornlämningar och/eller kulturhistoriska lämningar skulle påträffas vid fältarbetet skulle dessa dokumenteras i ord och bild. Samtliga nya lämningar som arkeologerna registrerade, dokumenterades genom inmätning med GPS och beskrivningar enligt Riksantikvarieämbetets blankett för registrering i FMIS (formminnesregistret). Tillvägagångssättet för beskrivning av fornlämningar följer de kriterier som Riksantikvarieämbetet använder vid formminnesinventeringen i skriften: *Informationssystemet för formminnet – lista med lämningstyper och antikvarisk praxis*.

Förstudien är tänkt att bidra till ökad kunskap om ön Jiertasuoli med omnejd, något som är viktigt inför Vattenfalls framtida planering och inför framtida länsstyrelsebeslut.

Inriktning

Med utgångspunkt i topografin och fornlämningsbilden bedömdes det före fältarbetet som troligt att lämningar efter renskötsel och fiske kunde påträffas inom föreslagna områden men indikationer i materialet som uppgifterna om offerplatsen och stenåldersboplatsen gjorde att Norrbottens museum uppskattade att även andra typer av lämningar kunde finnas inom området.

Utifrån kartstudier föreslog Norrbottens museum sex huvudsakliga utredningsområden för fältarbetet utifrån det kartunderlag som erhållits av Vattenfall innan arbetet påbörjades. Det är områdena för själva exploateringen och deras omedelbara närhet där uppgifter framkommit om att det kunde finnas lämningar (områden inom gul gräns, bilaga 2) eller det i fält såg ut som om sådana kunde påträffas (bilaga 2 och 3). Dessa områden gick igenom översiktligt för att snabbt kunna få ett underlag för bedömning av kulturmiljön på ön. Denna typ av fältgenomgång ska som tidigare nämnts ovan inte förväxlas med en arkeologisk utredning.

Områdets förutsättningar

Topografi och naturlandskap

Ön Jiertasuoli ligger i dag som en del av Suorva-dammen. Den har tidigare legat mellan sjöarna Jarngajaure i norr, Jietajavvre i söder och väster samt Gårtejavrre i öster. I dag är Jarngajaure en del av Akkamagasinet. Ön högsta punkt ligger ca 530 möh och reser sig brant upp från vattenytan och kröns av en reativt flack kalfjälls topp som gett den dess namn (Manker 1944). Nedom denna faller sluttningarna brant ner mot vattenspegeln. Branterna är generellt mycket steniga och svårforcerade (Se fig 1.). I synnerhet på öns västra och nordöstra sida är det mycket stenigt/blockigt och bitvis tvärbrant. Strandplanet i syd och sydöst är bitvis plant och inte fullt så stenigt. Området domineras annars av Suorva dammen och närheten till högälpin terräng med toppar på över 1500 möh i dess närhet (Bilaga 1 och fig 2).

Vegetationen på ön är mycket varierad. Mitt på ön har som tidigare nämnts finns ett kalfjällsområde med fjällhed avbrutet av mindre myrar och öppna vattenspeglar (Se fig 3). Områden med berg i dagen finns också. På lite lägre höjd breder en frodig fjällbjörk skog ut sig och på öns södra del också en tallskog. Flera små myrar breder ut sig främst i den södra delen av ön. Terrängen är bitvis mycket fuktig med små öppna tjärnar och bäckar. Stränderna består i huvudsak av ursvallad sten/block mark.

Fig 1. Jiertasuolois östra sida. Branten ned mot vägen. Lars Backman i förgrunden. Från öster. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:005. Fotograf Mirjam Jonsson

I samband med de olika faserna av kraft utbyggnaden i Stora Luleälv har framför allt öns stränder förändrats kraftigt. Vägar, avställningsplatser mm har också anlagts på ön. Numer ingår också ön som en del i Suorva dammen.

Fig 2. Öns östra strand från lokal 1 och norrut. Suorva dammen i bakgrunden. Från söder. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:009. Fotograf Mirjam Jonsson.

Fig 3. Jiertasuolois topp. Expolateringsområdet på kammen i bakgrunden.. Från Söder. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:040. Fotograf Mirjam Jonsson.

Historik och fornlämningsmiljö

Riksantikvarieämbetet har inte genomfört någon fornminnesinventering på ön och i det dess närhet. Dock finns en del lämningar registrerade, På öns norra sida registrerade Knut Tinnberg två stenådersboplatser (T165 och T166, Forsberg 1985) och det finns uppgifter om en offerplats någon stans på ön (Manker mfl). Nordiska museet utförde en inventering i samband med Suorvadammens anläggande som berörde öns norra delar (Manker 1944). Vid det tillfället registrerades det och upptecknades uppgifter om ett flertal visten, flyttleder mm. I samband med Inga-Maria Muls fältarbeten efter älvdalen registrerades framförallt söder om ön visten mm. Två jordungnar har också undersökt där (Mulk 1996). Längre upp i det gamla sjösystemet finns ett flertal boplatzlämningar, visten och gravar. Det har även funnits fler men de har blivit överdämda. Längre ned i sjö systemet är också flera lämningar men där är inte sjöarna höjda.

Hur ön utnyttjats under förhistoriska tid vet vi i dag inget om. Den redan nämnda tinnbergslokalen skvallrar om ett eventuellt utnyttjande redan under stenålder men det är inget som kan verifieras i denna studie. Det är också fallet med den något osäkra uppgiften om en offerplats på ön.

Bebyggelse som tidigare fanns vid Suorva dammen till hörde tidigare ett av kulturmiljövärdens riksintressen (nr 10) men delar av den har rivits i dag (Norrbottens synliga historia del 2 band 1:252f).

Metod och utförande

Studien är uppdelad i två olika delar: Det första är arkivgenomgången som tittar på vad som var känt angående kulturlandskapet på Jietasuoloi och dess närhet. Arkivgenomgången ska fungera som en bakgrund till tolkningen av kulturmiljön och ge information om vars eventuella lämningar kunde finnas. Det andra är fältarbetet som är begränsat till området kring den tänkta exploateringen och delar av stränderna där det kunde förväntas finnas lämningar (bilaga 2 och 3).

Fig 4. Mirjam Jonsson dokumenterar ett "vidskydd", J12 i lokal 2. Notera den nedhasade torvtäckningen och härden. Från öst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:034. Fotograf Lars Backman.

Studien över områdets kulturmiljö i form av bebyggelse och arkeologiska lämningar genomfördes till att börja med som arkiv- och litteraturstudier samt genomgång av befintliga databaser. I dessa har det ingått en genomgång av det aktuella fornlämningsregister, en genomgång av kartmaterial, historiska källor och annat arkivmaterial som berör området från Norrbottens museums topografiska arkiv.

Fältinventeringen inriktades som tidigare nämnts i första hand på de områdena som skulle kunna beröras av vindkraftparken samt på platser som erfarenhetsmässigt kan innehålla kulturhistoriska lämningar och fornlämningar (bilaga 2 och 3). Urvalet gjordes med utgångspunkt i en bedömning av landskapets topografi och geografiska läge i förhållande till de naturresurser som historiskt sett varit viktiga. Det kan handla om färskvatten, torra marker, sandmarker där regnvatten inte samlas, goda förutsättningar för rennärning, jakt och fiske mm. Framkomna uppgifter i arkivstudien lades till denna bedömning. Efter samråd med Vattenfall AB valdes några intressanta områden ut som besöktes till fots för okulär avsköning. Som brukligt användes också jordsond för att avgöra om lämningar var mänskligt skapade eller naturliga. Grävningar utfördes inte. Tips från en informant (Olle Utsi) kollades också upp.

Länsstyrelsen har informerats om arbetet med studien och har även meddelats om resultaten från fältarbetet. Rapporten kommer även att sändas till Länsstyrelsen för kännedom om arbetet.

Insatser och iakttagelser i fält dokumenterades i ord och bild. Samtliga nyfunna lämningar registrerades (beskrevs och markerades på ekonomiska kartan), mättes in med GPS och markerades med blågula fornlämningsband för fornlämningarna och röda pappersband för kulturlämningar. Fotografering skedde i digital form. De nya lämningarna registrerades på Riksantikvarieämbetets blankett för registrering i FMIS (fornminnesregistret) och i enlighet med Riksantikvarieämbetets riktlinjer för detta. Ett digitalt underlag i ArcGIS skapades och överlämnades till Vattenfall.

Samtliga originalhandlingar, i det här fallet anteckningar och digitala fotografier, förvaras i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv.

Resultat

Arkeologi

I fältarbetet har Norrbottens museums föreslagna utredningsområden inte gått igenom minutiöst utan mer översiktligt (se Syfte och bilaga 3). På de fyra arbetsdagarna i fält har dock en bra överblick erhållits över vilka förutsättningar som natur och topografi ger för möjligheten att finna fornlämningar och kulturlämningar på Jiertasouloi.

Fig 5. Härden i kåtan J5 i lokal 2. Nedfallna kåta stänger och bit porslin från en kaffe kopp. Från nordöst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:012. Fotograf Mirjam Jonsson.

En bedömning av områdenas arkeologiska potential

Ön är som tidigare nämnts kraftigt påverkad av exploateringen av vattenkraft. En bedömning av det som finns kvar utifrån kart studier, arkivmaterial, litteratur samt intervjuer är att efter den östra sidan där stränderna är någorlunda flacka finns förutsättningar för bosättning. Även kring den södra lilla toppen där det inte är allt för myrlänt eller stenigt kan man tänka sig att förutsättningar för bosättning finns. I övrigt är ön antingen brant, stenig, myrlänt eller en kombination av dessa. Det gör att förutsättning för bosättning inte bedöms som särskilt sannolik. I rasbranter och andra mer otillgängliga delar av ön kan i och för sig andra typer av lämningar tex gravar finnas.

Ön har kunnat användas för bosättning mm sedan istiden då den ligger väl över högsta kustlinjen men sannolikt har eventuella sådana lämningar dämpts över.

Nyregistrerade lämningar

Vid fältarbetet påträffades sammanlagt 20 lämningar på 9 lokaler samt fyra lämningar på två lokaler utanför UO (bilaga 2,3-5). Av dessa bedömdes tre lämningar vara fasta fornlämningar (2 härदार och en bengömma). De andra bedömdes som övrig kulturhistorisk lämning

(se bilaga 5). Inga av de tidigare kända lämningarna (boplats och offerplats) kunde återfinnas vid fältarbetet. Lokalen för boplatsen är i dag överdämd och uppgifterna om offerplatsen är ju något osäkra.

Den största lokalen, lokal 2, innehåller 11 st lämningar. Det är ett viste med bla kåta, härdar, olika förrådsbyggnader, en båt och ”grottor” (nr 8 och 12). Vid fältarbetet påträffades ytterligare två visten. Bägge har dock registrerats som plats med tradition (nr 1 och 19). På bägge ställen påträffades rester av bebyggelse men de var synbart flyttade. Enligt uppgifter i Manker och från Olle Utsi skall det funnits visten på platserna men det förefaller som de förstörts i samband med vattenkrafts exploateringen. Dock har man försökt spara en del virke mm och det var sådant som påträffades på platserna. Även dessa uppgifter skall härröra från 30-40 tal. Två ensamliggande härdar påträffades (nr 3 och 16). Särskilt nr 16 kan vara av äldre dato då den ligger i en helt annan miljö, uppe på en myrholme en försvarlig bit från älven, än övriga. Fyra st barktäcker relativt nära lokal 2 påträffades i den lilla tallskog som breder ut sig på öns syd-sida. Enligt informanten Olle Utsi (Porjus) skall det funnits ett viste på platsen under 30-40 tal. Fynden på platsen stöder denna uppgift.

Fig 6. Bengömman J2 i lokal 1. Lars Backmans hand håller ett ben. Från sydväst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:007. Fotograf Mirjam Jonsson.

Kulturhistorisk tolkning och rekommendationer

Arkeologi

I Arkeologi i Norrbotten (1998) efterfrågas kunskap om mesolitiska (äldre stenålder) boplatser. Om boplatser från äldre stenålder finns i området skulle de kunna svara på frågor som rör boplatsernas innehåll och funktion samt jämförelser med samtida boplatser i inlandet (Arkeologi i Norrbotten 1998:29). Frågor kring fjällens utnyttjande och samekulturens differentiering efterfrågas också.

Det gamla sjösystemet i stora Lule-älv har varit nyttjat sedan äldsta stenålder. Boplatser är funna så nära som ca 5 km söder om ön vid Gärtjevavre och en av dem (Raä 115, Gällivare

sn) har en datering till ca 4380 +/- 80 BC (Forsberg 1985:248). På grund av de tidigare nämnda lämningarna mm är det sannolikt att endast lämningar från yngre tider finns kvar på ön. Den har med sin strategiska placering varit intressant både ur fiske och renskötsel synpunkt. De ensam liggande härdar som påträffades är vanskliga att datera okulärt och kan således höra till alla tider från sen järnålder fram till nu. Vistena däremot hör nog enligt de uppgifter som inhämtats till det tidiga 1900-talet och framåt. Jiertasuoloi var i huvudsak värviste område för de nordsamer som under tidigt 1900-tal flyttades från sina tidigare områden i nordost söderut i renbetes landet. Framför allt under 1920 - 1940 hade man flera visten efter den flyttled som i huvudsak gick på öns östra sida. Vid dåligt före, lite snö, flyttade man på västra sidan. Även fiske förekom. Dessa visten avlöstes efter det att Suorva dammen var färdig av de baracker och kojor som finns strax nedanför damen. Ön användes i huvudsak av samer till hörande Sirges-sameby. Sirges hade också flera visten på fastlandet väster om ön och har än i dag en renhage där. Unna tjerusj hade sina visten på östra sidan Jiertasuoloi. Utnyttjandet av ön tar dock inte slut i och med 40-talets dammbygge utan fortsätter med de baracker som Vattenfall lät uppföra i området som ersättning för de förstörda vistena.

Uppgifter både i Manker och från Olle Utsi visar att fler visten, akjaupplag mm funnits bla på öns norra del. Dessa har i dag sannolikt försvunnit i samband med de olika exploateringarna av vattenkraft.

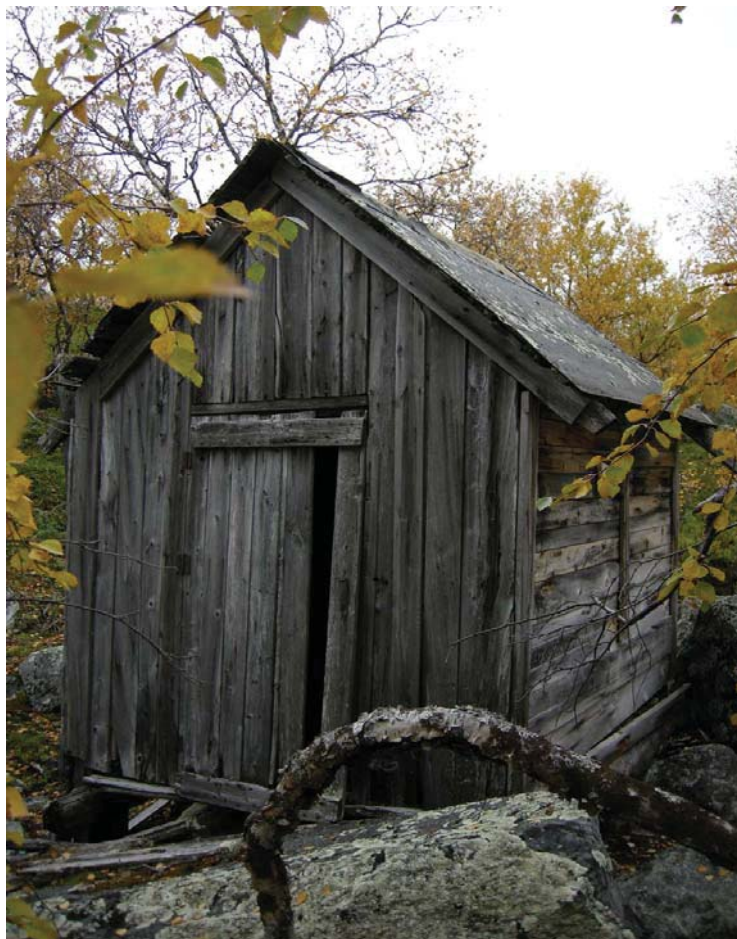

Fig 7. Ajttan J17 i lokal 2. Från öst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:013. Fotograf Mirjam Jonsson.

Kommentarer kring lämningarna

Viste, lokal 2: Enlig uppgifter i Manker och muntligt från Olle Utsi skall man under 30 och 40 talen i huvudsak haft vår visten efter den flyttled som gick på östra sidan ön. Det skall också mest varit nordsamer som utnyttjat ön på väg upp till bla Vaisaluokta längre åt nord

väst i sjösystemet. Fynden av kåtor (Se fig 5), härdar, förrådsbodar (Se fig 7) mm på öns sydöstra del stöder dessa uppgifter. Även fynden av gummistövlar, näbbskor (Se omslagsbild), primuskök etc styrker dateringen. Båten i lokal 2 samt motoroljeflaskorna visar på fiskets betydelse på ön. Intressant är de tillfälliga bostäderna mellan och mot stenblock (Se fig 4). Enl muntliga uppgifter skall de som inte hade visten på ön ha utnyttjat sådana konstruktioner vid tillfälligt boende under flytt med renar.

Barktäkter: De barktäkter (Se fig 8) som påträffades i tallskogen på öns södra del kan givetvis inte dateras men hör sannolikt till samma tid som visten i närheten. Den mycket vitaminrika innerbarken på tall har tidigare varit ett viktigt kost tillskott och skördats.

Fig 8. Barktäkten J15. Från nord väst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:039. Fotograf Mirjam Jonsson

Plats med tradition: På två platser, dels på östra sidan Jiertasuoloi samt väster om ön ovan Suorva dammen skall det både enl Manker och Olle Utsi funnits visten. På dessa platser påträffades lämningar som tyder på att det funnits visten. Dock har huvud delen av själva vistet försvunnit. I det sk lokal 1 på ön finns virke, en förrådsställning (Se fig 9) och en bengömma (se fig 6). På den andra platsen påträffades endast virke. Sannolikt har man velat rädda en del byggnadsmaterial undan förstörelse. Enl Olle Utsi skall det också ha funnits en rengärda under slutet av 1930-talet vid det bortspolade vistet väster om ön. Av denna sågs dock inga spår i fält.

Fig 9. Förrådsställning, suonir J1 i lokal 1. Från sydväst. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:006. Fotograf Mirjam Jonsson.

Härdar: De ensamliggande härdarna är som sagt vanskliga att datera. De kan höra till samma tidsfas som de tidigare nämnda vistena men kan också vara äldre (Hedman 2003). Endast en undersökning kan svara på den frågan.

Lämningar utanför UO: På vardera sidan om ön utanför UO påträffades visten och härdar. På den västra sidan strax söder om den befintliga rengärdan vid en bäck hade Olle Utsi nämnt att det funnits ett viste på slutet av 30-talet. Vid ett kort besök på platsen visade det sig stämman och tre härdar registrerades. På östra sidan sjön hittades en härd samt sannolikt resterna av en till på väg in i UO. Även dessa registrerades.

Rekommendation:

Ur arkeologisk synvinkel innebär det ingen större risk att exploatera de områden som vattenfall AB hade pekat ut som själva exploateringsområdet. Varken fynd i fält eller uppgifter i litteraturen tyder på att det skulle finnas lämningar just där. Inte heller landskapet är idealiskt för bosättning. En reservation måste dock resas kring uppgiften om offerplatsen. Inget hittades som tyder på att den legat i exploateringsområdet men då själva fältarbetet var av mer översiktlig natur bör man utreda just den frågan mer noggrant.

I samband med exploatering av ön vore det önskvärt att det samband mellan de påträffade vistena och barackerna vid dammen bevaras. De är lämningarna efter en intensiv och intressant period i länets historia då stora omvälvningar förändrade livet för många människor.

Fig 10. Baracker nedanför Suorva dammen. Från syd. © Norrbottens museum. Acc nr 2009_122:047. Fotograf Lars Backman.

Föreliggande arbete skall inte förväxlas med en särskild arkeologisk utredning enl 11§ 2 kap. i kulturminnes lagen (SFS 1988:950). Om länsstyrelsen i Norrbottens län bedömer det nödvändigt kan beslut om sådan fattas.

Luleå 2010-02-22

Lars Backman
Arkeolog

Mirjam Jonsson
Arkeolog

Referenser

Arkeologi i Norrbotten - en forskningsöversikt. Länsstyrelsen i Norrbottens län. Rapportserie Nr 14/1998. Luleå.

Burman, Ann-Christin (red). 1998. *Norrbottens synliga historia. Norrbottens kulturmiljöprogram del 2, band 1*. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Norrbottens museum, Piteå museum, Silvermuseet, Åjtte och Riksantikvarieämbetets Lulekontor. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Luleå.

Forsberg, Lars L. 1985. *Site variability and settlement patterns*. Archaeology and Environment 5. Department of Archaeology, University of Umeå. Umeå

Hedman, Sven-Donald. 2003. *Boplatser och offerplatser. Ekonomisk strategi och boplatsemönster bland skogssamer 700-1600 AD*. Studia Archaeologica Universitatis Umeniensis 17. Umeå.

Mulk, Inga-Maria. 1996. *Arkeologisk undersökning efter Stora Luleälvs sjösystem, Jokkmokk och Gällivare sn, Lapplands, Norrbottens län. 16 maj-30 september 1983*. Rapport Ajtte 1996:4. Jokkmokk.

Manker, Ernst. 1944. *Lapsk kultur vid Stora Luleälvs källflöden. En etnografisk inventering inom uppdrämningsområdet vid Suorva*. Acta Lapponica IV. Nordiska Museet. Stockholm.

Arkiv

Norrbottens museum

Internet

www.raa.se fornsök

Intervju

Olle Utsi. Porjus

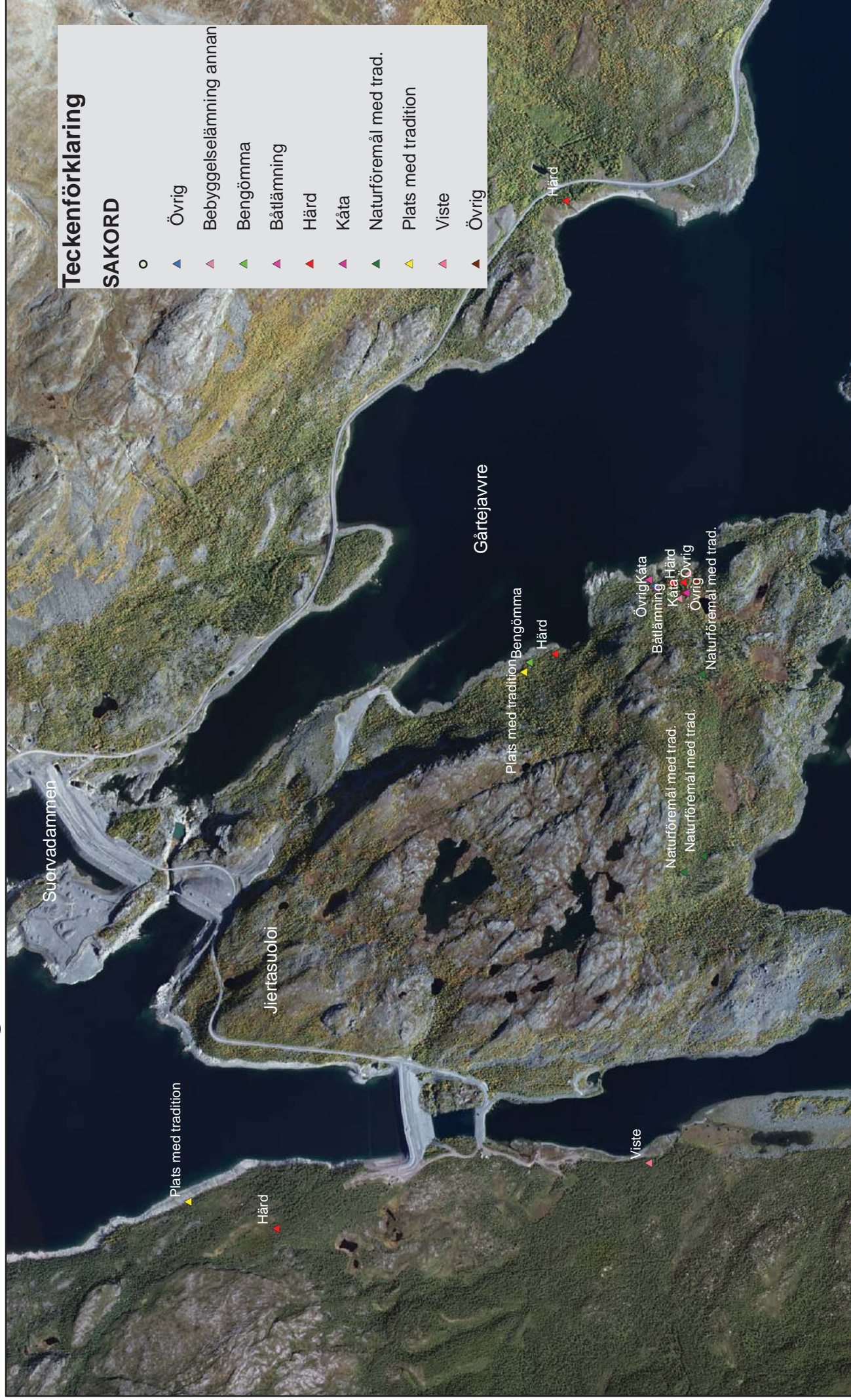
Bilagor

- 1: Lämningar
- 2: Utredningsområde
- 3: Lämningar, nummer
- 4: Lämningar, status
- 5: Lämningslista

Jiertasuoloi, lämningar

Bilaga 1

Norrbottnens museum dnr 297-2009

0 500 1 000 Meter

1:20 000

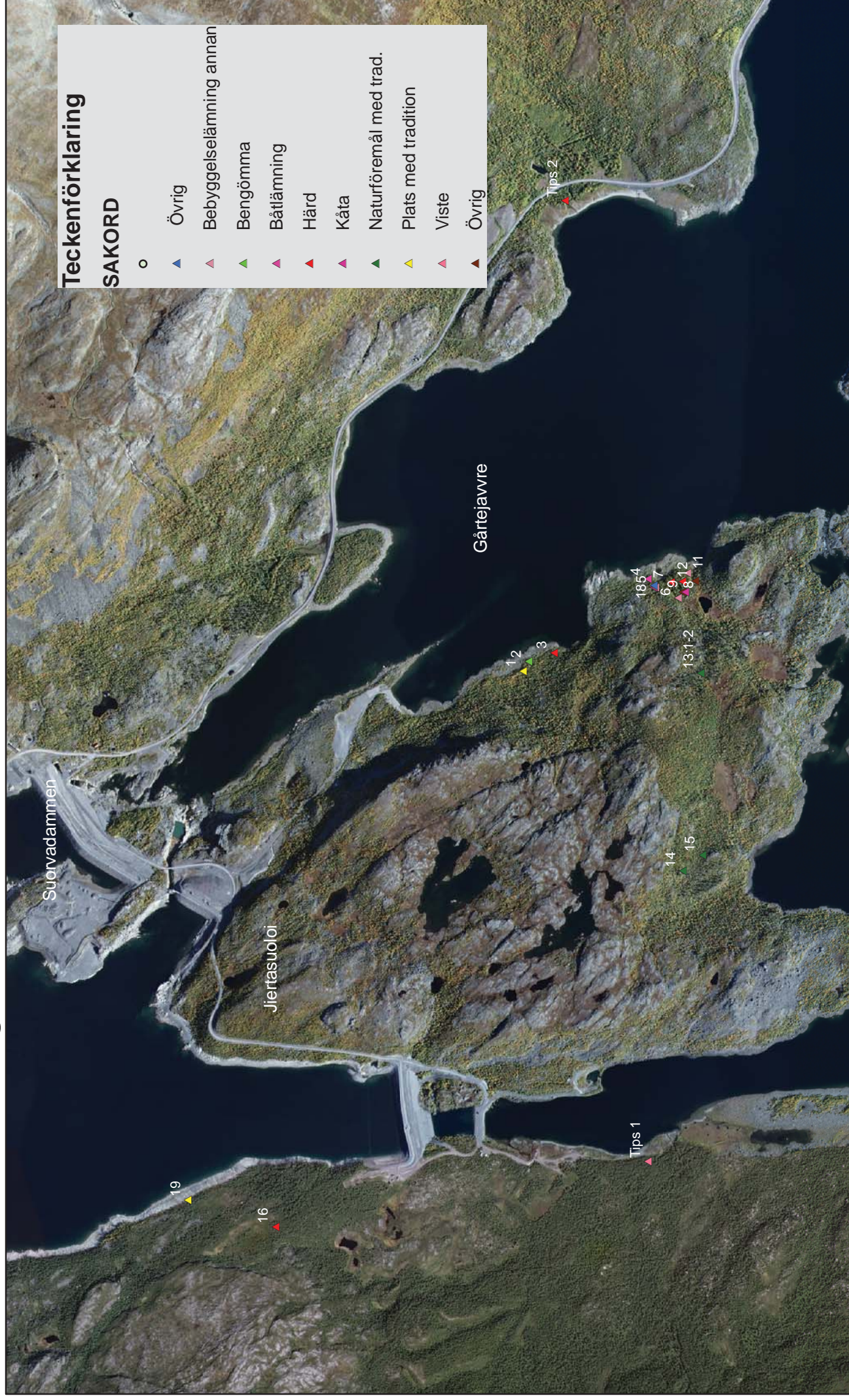
© Lantmäteriverket Gävle 2006. Medgivande I 2006/232

Jiertasuoloi, lämningar

Bilaga 3

Norrbottnens museum dnr 297-2009

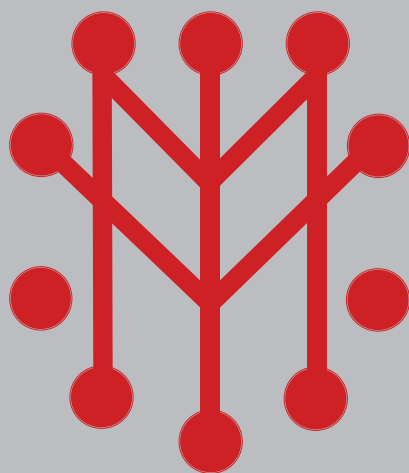
0 500 1 000 Meter

1:20 000

© Lantmäteriverket Gävle 2006. Medgivande I 2006/232

Arkeologisk besiktning Jiertasuolet, Suonva, Norrbottens museum dnr 297-2009. Lämninglista. Bilaga 5

Nr	I lokal	X	Y	Sakord	Status	Kommentar
1	1	7492607	1603014	Plats med tradition	Ökl	Plats för viste på 30-40 tal enl E Manker och Olle Utsi. På platsen finns i dag en förrådsställning och virkes upplag. Även bengömma 2. Hårdar mm sannolikt bortspolade
2	1	7492586	1603052	Bengömma	Fast formlämning	Märgkluvna ben mellan och under större block. Hör sannolikt till vistet lokal 1
3	7492482	1603087	Hård	Fast formlämning	24 m SSV om hårdan är ytterligare ett virkesupplag	
4	2	7492102	1603386	Båtämning	Ökl	En ca 7 m lång träbåt uppdragen långt från vattenytan
5	2	7492079	1603352	Kåta	Ökl	En ca 4 m i diam stor kåtatomt med hård nedfallna stänger samt sten som tyngt ner duken.
6	2	7491981	1603310	Bebyggelselämning annan	Ökl	En ca 3 x 2 m stor förrådsboda av plank. Innehållande bla näbbskor, gummistövlar, kolt och skinnbyxor
7	2	7492010	1603374	Hård	Ökl	Ingår i lokal 2 därav statusen
8	2	7491964	1603332	Övrig	Ökl	Utrymme mellan och under stora stenblock med iordninggjort golvplan som utnyttjats som tillfällig boplatz
9	2	7491952	1603334	Kåta	Ökl	En 5 m i diam stor inrasad torvkåta av bägstängstyp. Stor sophög under block med näbbskor, slöjdmaterial, primuskök mm.
10	2	7491964	1603376	Hård	Ökl	Ingår i lokal 2 därav statusen
11	2	7491943	1603410	Bebyggelselämning annan	Ökl	Träbod av plank. Innehållande massor av plastflaskor för båtmotor olja
12	2	7491912	1603378	Övrig	Ökl	Plank och rundvirke lutat mot större block och täckt med torv. Innu i en liten hård. Sannolikt tillfällig bostad
13:1-2	7491889	1603006	Naturföremål med tradition	Ökl	2 barktäkter	
14	7491962	1602205	Naturföremål med tradition	Ökl	Barktäkt	
15	7491883	1602270	Naturföremål med tradition	Ökl	Barktäkt	
16	7493608	1600766	Hård	Fast formlämning		
17	2	7492073	1603352	Bebyggelselämning annan	Ökl	En ca 1,9 x 2,5 m stor Ajtte av plank av olika dimmensioner. Taket klätt med tjärpapp
18	2	7492079	1603359	Övrig	Ökl	lhop ställda rester av en torvkåta som stått på annan plats. Ev återanvänd som getkåta.
19	7493963	1600874	Plats med tradition	Ökl	Plats för viste på 30-40 talen enl E Manker och Olle Utsi. Vistet överdämt men ett upplag med virke finns vid stranden	
Tips 1	7492103	1601029	Viste	Fast formlämning		Plats för viste enl Olle Utsi. På platsen finns tre hårdar
Tips 2	7492438	1604916	Hård	Fast formlämning		En hård och ev. en skadad strax ovan stranden. Kan vara en del av ett delvis bortspolat viste

Norrbottens museum
Box 266, Storgatan 2, 971 08 Luleå
Telefon 0920-24 35 02
Fax 0920-24 35 60
norrbottens.museum@nll.se
www.norrbottensmuseum.se

NORRBOTTENS
LÄNS LANDSTING